

MEDIAMADANIYATINI RIVOJLANISH ASPEKTIDA MEDIATA’LIM

Radjabova Manzura Xurramovna

O‘zbekiston – Finlandiya pedagogika instituti
Ijtimoiy – gumanitar fanlar kafedrasida o‘qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada “mediata’lim” va “mediamadaniyat” tushunchalarini o‘rganishda xorijlik olimlar qarashlari asosida yondoshiladi, shuningdek, ushbu tushunchalarning o‘zaro bog‘liqligi muhokama qilinadi. Maqolada mediata’lim natijalarini aks ettiruvchi mediamadaniyat darajasi turli yondashuvlar yuzasidan atroflicha ko‘rib chiqiladi.

Kalit so‘zlar: mediata’lim, mediamadaniyat, mediasavodxonlik, mediakompetensiya, mediamentalitet.

Аннотация: В данной статье к исследованию понятий «медиаобразование» и «медиакультура» применяется взгляды зарубежных ученых, а также обсуждается взаимозависимость этих понятий. В статье на основе разных подходов подробно рассматривается уровень медиакультуры, отражающий результаты медиаобразования. Эти подходы отражают взаимосвязь между рассматриваемыми нами понятиями и уровнем образования, который получает человек.

Ключевые слова: медиаобразование, медиакультура, медиаграмотность, медиакомпетентность, медиаменталитет.

Annotation: this article approaches the study of the concepts of “mediata’lim” and “mediamadaniyat” on the basis of the views of foreign scientists, and also discusses the interrelationships of these concepts. The article examines the level of mediamadaniyat reflecting the results of mediatalim in detail on different approaches.

Keywords: mediata’lim, mediamadaniyat, mediasavodkhanlik, mediacompetence, mediamentalitet.

Mamlakatimizda so‘nggi yillarda axborotlashayotgan jamiyatga o‘tish tizimini rivojlantirish borasida muhim qadamlar qo‘yildi. Ijtimoiy tarmoqlar tufayli axborotlar oqimi yuqori tezlikda butun dunyo bo‘ylab glaballashuv jarayonlarini tezlashtirib, yolg‘on axborotlar real hayot jarayonlariga zarar etkazmoqda. Ayrim soxta axborotlar tahdidlariga qarshi kurashish uchun kommunikatsiya qoidalariga e‘tibor qaratilsada, eng kuchli himoya bu mediasavodxon va mediamadaniyati kuchli bo‘lgan yoshlarni shakllantirishdir. Mediasavodxonlik, mediata’lim va mediamadaniyatni rivojlantirish ertangi taraqqiyot uchun har qachongidan ham muhimroq.

Muhtaram Prezidentimiz Sh.Mirziyoyev ta’kidlaganidek “Agar biz O‘zbekiston axborot makonida milliy kontentni yaratishni qo‘ga olmas ekanmiz, dunyodagi voqealarga milliy manfaatlarimizdan kelib chiqib baho bermas ekanmiz, bu ishlarni xorijdan turib yaratilishiga imkon yaratib beramiz”¹²⁶.

Darhaqiqat, milliy kontent yaratish uchun bugungi kun yoshlarida o‘ziga xos tarzda mediasavodxonlik, mediata’lim va mediamadaniyatni rivojlantirish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biridir. Mediata’limni o‘rganishdagi qarashlardan biri

¹²⁶ Sh.Mirziyoyev Vatan himoyachilar kuniga bag‘ishlangan tadbirdagi ma’ruzasi.2024yil 12 yanvar.

uni mediamadaniyat aspektida muayyan bilim manbaiga aylanishi uchun mediamadaniyat mazmunini etkazuvchi yo‘l sifatida ko‘rib chiqishdir. Shuni ta’kidlash kerakki, hozirda mahalliy va xorijiy tadqiqotchilarning ishlarida “mediata’lim” tushunchasiga yagona yondashuv mavjud bo‘lmaganidek, mediata’lim usullari va mazmuni bo‘yicha ham yagona nuqtai nazar mavjud emas. Rus pedagogik ensiklopediyasi mediata’limni ommaviy aloqa vositalari va uning asosiy ko‘rinishlarini o‘rganishga qaratilgan pedagogika yo‘nalishi sifatida belgilaydi. Bu yondashuv mediata’limning asosiy vazifasi sifatida “yosh avlodni zamonaviy axborot makonida hayotga tayyorlash, turli mazmundagi axborotlarni idrok etish, inson uni anglashga, uning psixikasiga ta’siri oqibatlaridan xabardor bo‘lishga o‘rgatish”ni ko‘rsatadi.

YuNESKO hujjatlarida mediata’lim atamasi zamonaviy ommaviy kommunikatsiya vositalarini o‘zlashtirish nazariyasi va amaliyotini o‘rgatish jarayonini bildiradi. Bu jarayon pedagogikaning maxsus, avtonom sohasiga kiradi.¹²⁷

Mediata’lim - bu ommaviy axborot vositalarining ta’lim ehtiyojlarini qondirishga qaratilgan maqsadli va izchil harakatlar majmuidir. Mediata’lim - bu media kontent yaratish va ommaviy axborot vositalari orqali axborot qabul qilishni foydalanishni o‘rganish jarayonidir. Ushbu yondashuv ommaviy axborot vositalari faoliyatidagi muammolari ijtimoiy tarmoq chegaralaridan chiqib ketgan va ommaviy axborot vositalarining intellektual salohiyati masalasi eng keskin ko‘tarilayotgan axborot asrining gullagan davrida eng dolzarb muammo hisoblanadi. Bugungi axborotlashayotgan jamiyat oldida turgan muhim vazifa axborot madaniyatini ya’ni mediamadaniyatini yaratishdir. Mediamadaniyat “shaxsning atrofdagi dunyoni ijtimoiy, axloqiy, psixologik, intellektual va badiiy jihatlarida har tomonlama rivojlantirish vositasidir”.¹²⁸ Ko‘pgina tadqiqotchilar mediamadaniyatining shaxsiy rivojlanishga ta’sirini ulkan kuchini tan olishadi, shu bilan birga ta’sirning har tomonlama xususiyatini ta’kidlashadi. Mediamadaniyat qabul qiluvchining kognitiv va hissiy jihatlariga ta’sir qilishi, uning dunyoqarashi, ijodiy va tanqidiy fikrlashi, estetik ongini shakllantirishga hissa qo‘shishi mumkin. Ko‘rib chiqilayotgan mediamadaniyat va mediata’lim tushunchalari bir-biri bilan chambarchas bog‘liqdir.

Keling, mediata’lim darajalari va natijalarini aks ettiruvchi yondashuvlarga to‘xtalib o‘tamiz, mediata’lim darajalaridan biri mediamadaniyatidir. Bunda mediamadaniyat deganda biz moddiy va nomoddiy shaxsiy boyliklarning birligini tushunamiz. Biz ko‘rib chiqayotgan tushunchalarning inson oladigan ta’lim darajalari bilan o‘zaro bog‘liqligini aks ettiruvchi bu yondashuv B.S.Gershunskiy va A.A. Nemrich asarlarida keltirilgan.

Jumladan, B.S.Gershunskiy ta’lim natijalarining umumiy pedagogik darajasi va mediata’lim o‘rtasidagi bog‘liqlikni qayd etadi. Muallif ta’lim natijalarining quyidagi umumiy pedagogik darajalarini aniqlaydi: savodxonlik, ta’lim, kompetensiya, madaniyat va mentalitet.¹²⁹ Shu bilan birga, muallif savodxonlik mezonini

¹²⁷ YUNESKO, 1984. Mediata’limi. Parij: YuNESKO. R. 8.

¹²⁸ Кириллова Н.Б. От медиакультуры к медиалогии. Журнал культуры. – 2011. – № 4 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.cr-journal.ru>

¹²⁹ Гершунский Б.С. Философия образования XXI века (в поисках практикоориентированных образовательных концепций) / 1998. - 432 с.

maktabgacha ta'lim bosqichi bilan bog'laydi; ta'lim mezoni asosiy o'rta ta'lim bosqichi bilan; kompetensiya mezoni o'rta maktab baholari bilan, madaniyat va mentalitet darajasi esa oliy ma'lumot darajasi bilan belgilanadi.

Mediata'lim darajalari va natijalariga yondashuvni A.A. Nemerichning tadqiqotlarida ham ko'rish mumkin. Nemerich, mediata'lim tizimida quyidagi natijalarni belgilab berdi: "mediasavodxonlik - mediata'lim - mediakompetensiya - mediamadaniyat - mediamentaliteti".¹³⁰ Mediata'limning birinchi bosqichi natijasi maktabgacha ta'lim bosqichiga xos bo'lgan mediasavodxonlikdir. Mediata'limning ikkinchi bosqichida umumiy o'rta maktabda olingan mediata'lim natijasidir. Mediakompetensiyasi mediata'lim natijalariga erishishning navbatdagi bosqichi bo'lib, u umumiy o'rta ta'lim maktabida, o'rta maxsus kasb-hunar ta'limi va oliy o'quv yurtlarining quyi bosqichlarida amalga oshiriladi.

Mediata'lim voqelikka hissiy va qadriyatlarga asoslangan qarash tajribasidan tashqari, olingan bilim va ko'nikmalarni qo'llashga ijodiy yondashishni nazarda tutadi. Shu o'rinda mediaijodkorlik haqida aytib o'tish joizdir. Mediaijodkorlik - bu foto kontent, video kontent, audio kontentni ishlab chiqish va yaratish va hokazolar ko'rinishida namoyon bo'ladigan mediata'lim mahsulotidir.

Mediata'limning so'nggi bosqichini mediamadaniyati va mediamentaliteti egallaydi, uning rivojlanishi va uzluksiz ta'limning keyingi bosqichlarida sodir bo'ladi. Shuningdek, kasbiy faoliyat jarayonida mediamadaniyat va mediamentalitetini shakllantirish amalga oshiriladi.

Yuqorida keltirilgan vazifalarni amalga oshirish maktab o'quvchilari va talabalar bilan ishlashda qo'llanilishi mumkin bo'lgan turli xil mediata'lim shakllari yordamida mumkin. Ushbu shakllarga quyidagilar kiradi: film, teleko'rsatuv qahramoni nomidan ma'ruza, maqola, intervyu, mini-senariy, hikoya tayyorlash ko'rinishidagi ma'ruzalar, suhbatlar, sharhlar, insholar, ijodiy ishlar. Vizual kommunikatsiyalar bilan ishlash, shuningdek, mediata'limning muhim tarkibiy qismi bo'lib, syujetlar bilan ishlash, kollajlar, plakatlar, suratga olish va hokazolarda ifodalanadi. Ushbu muammolarni hal qilish mediamadaniyatini atrofdagi dunyoning turli jihatlarini: ijtimoiy, axloqiy, psixologik, intellektual va badiiy jihatdan kompleks rivojlantirish vositasi sifatida shakllantirishga qaratilgan.

Hozirgi axborotlashgan jamiyatga o'tish davrida hech qaysi davlat ta'lim, fan, madaniyat sohasidagi millatlararo kommunikatsiyasiz taraqqiy eta olmaydi. Ayniqsa, siyosiy va iqtisodiy etakchilikni qo'lga olgan qudratli davlatlarning boshqa mamlakatlarga ta'siri kattadir. Ularning tarixi, madaniyati, siyosiy va iqtisodiy tizimi, ta'lim va sog'liqni saqlash tizimini o'rganish, unga intilish kuchayib boradi. Mediata'limdan ko'zlangan asosiy maqsad mediasavodxonlikni va mediamadaniyatni shakllantirishdir. Chunki savodxonlikning aynan shu turi insonga mediamaydonda televideniye, radio, video, kinematograf, matbuot, internet, mediamadaniyatning tilini tushunishga, axborotlarni tahlil etish yo'li bilan qabul etishga, axborotlardan faol foydalanishga yordam beradi. Mediamadaniyatili odam sotsiomadaniy, siyosiy kontekstdagi medianing faoliyatini tahlil etish, baho berish qobiliyatga ega bo'ladi

¹³⁰ Немирич А.А. Медиаобразование в России: на пути к медиаменталитету / А.А. Немирич // Характер: проблемная область образования. - 2011. - № 2. - Страницы 21–27.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

- 1.Sh.Mirziyoyev. Vatan himoyachilar kuniga bag‘ishlangan tadbirdagi ma’ruzasi. 2024 yil.12 yanvar
2. YUNESKO, 1984. Mediata’limi. Parij: YuNESKO. R. 8.
3. Российская педагогическая энциклопедия / под ред. В.В. Давыдова. - М.: Большая Российская Энциклопедия, 1993. - 1160 с.
- 4.Гершунский Б.С. Философия образования XXI века (в поисках практикоориентированных образовательных концепций) 1998. - 432 с.
- 5.Немирич А.А. Медиаобразование в России: на пути к медиаменталитету. Характер: проблемная область образования. - 2011. - № 2. – Страницы 21–27.